

HOZIRGI O'ZBEK YOSHLAR SHE'RIYATIDA AN'ANA VA ZAMONAVIYLIKNING UYG'UNLASHUVI

Saitova Nilufar Djumaydillayevna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
o'zbek til va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17371424>

Annotatsiya: Ushbu maqola hozirgi o'zbek yoshlar she'riyatida an'ana va zamonaviylikning uyg'unlashuvi masalasini Alisher Sabriy va Shahriyor Shavkat ijodi misolida tadqiq etadi. Maqolada shoirning "Takabburlik" turkumi va boshqa she'rlarida an'anaviy shakllar, mavzular va obrazlardan foydalanish bilan birga, zamonaviy ruhdagi fikrlar, kechinmalar va mavzularning ifodalanishi tahlil qilinadi. Shuningdek, Alisher Sabriyning poetik uslubi, badiiy mahorati va uning ijodining zamonaviy o'zbek she'riyatidagi o'rni aniqlanadi. Maqola adabiyotshunoslar, talabalar va zamonaviy o'zbek she'riyatiga qiziquvchi barcha kitobxonlar uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: Hozirgi o'zbek she'riyati, yoshlar she'riyati, an'ana va zamonaviylik, uyg'unlashuv, alisher sabriy, poetik uslub, badiiy mahorat

Abstract: This article examines the issue of the harmony of tradition and modernity in contemporary Uzbek youth poetry using the work of Alisher Sabriy and Shahriyor Shavkat as an example. The article analyzes the use of traditional forms, themes and images in the poet's "Takabburlik" series and other poems, as well as the expression of thoughts, experiences and themes in a modern spirit. It also identifies Alisher Sabriy's poetic style, artistic skill and the place of his work in contemporary Uzbek poetry. The article is intended for literary critics, students and all readers interested in contemporary Uzbek poetry.

Keywords: Contemporary Uzbek poetry, youth poetry, tradition and modernity, harmony, Alisher Sabriy, poetic style, artistic skill

She'riyat – insoniyatning asrlar osha sayqal topgan ma'naviy xazinası. U o'zining betakrorligi, serqirraligi va inson ruhiyatiga bevosita ta'sir etish qudrati bilan adabiyot olamida o'ziga xos o'rin egallab kelgan¹. Bugungi kunda zamonaviy she'riyat ham an'analarga sodiq qolgan holda, yangi shakllar, uslublar va g'oyalar bilan boyib, rivojlanib bormoqda. Adabiyotshunoslikda "an'ana va zamonaviylikning uyg'unlashuvi" tushunchasi muhim ahamiyatga ega. Ushbu tushuncha she'riyatda an'anaviy janrlar, mavzular, shakllar va til uslublarini zamonaviy yondashuvlar, ko'rinishlar hamda yangi ifoda vositalari bilan birgalikda qo'llashni anglatadi. Bu uslub adabiy merosga hurmat bajo keltirish bilan birga, o'z davri ruhini, shaxsiy tajribalarni va zamonaviy dunyoqarashni aks ettirish imkonini beradi. Adabiyotshunoslar bu uyg'unlashuvni an'anaviy qadriyatlar va yangi shakllarning o'zaro ta'siri orqali yuzaga keladigan ijodiy dialektika sifatida ko'rishadi. Demak, zamonaviy she'riyat o'tmishga nazar solgan holda kelajak sari dadil odimlaydi. U an'anaviy qadriyatlarni unutmagan holda, yangi g'oyalarni ilgari suradi, yangi shakllarni sinab ko'radi va o'z o'quvchilarini hayratga solishdan to'xtamaydi. Alisher Sabriy va Shahriyor Shavkatning

¹ Quronov D, Mamajonov Z, Sheralieva M. Adabiyotshunoslik lug'ati. –T.: Akademnashr, 2010. – B. 400.

she'rlarida an'anaviy qadriyatlarning bir necha mavzularni qamrab olgan bo'lib, ularning har biri o'ziga xos poetik uslub va falsafiy ma'noga ega. Keling, ularni qisqacha tahlil qilamiz:

Alisher Sabriy "Yo'l kezadi..."² she'rda manmanlik, takabburlik illati tanqid ostiga olinadi. O'zini daho deb bilgan, atrofdagilarga bepisand bo'lgan shaxsning xatti-harakatlari tasvirlanadi. Shoir uning ko'kdan chalpak yog'masligini, ehtiyot bo'lish zarurligini eslatib o'tadi. "Ey axtarim, joying falakda..." she'rida lirik qahramon o'ziga murojaat qilib, manmanlikdan voz kechishga, yerga tushishga, atrofdagilarga mehr ko'rsatishga chaqiradi. U o'zini tuproqqa qiyoslab, qayta butlanishga, sharbat to'la kosani simirishga undaydi. "To'ntarilib qolgan toshbaqa misol..." she'rida Bu she'rda lirik qahramon o'zining nochor ahvolini, aldovga qurilgan xayollarga berilib ketganini tasvirlaydi. U tushining o'nglanmasligini, shafqatsiz tongning xayolotdan ayirishini ta'kidlaydi. "Kelarmidim aqlim bo'lsa joyida..." she'rida lirik qahramon o'zining hayotdagi yo'lini, adashganini, rohat tilab kelgan joyida "voy" yutganini tasvirlaydi. U dunyoni boshdan-oyoq axtarib, yo'qotishdan bo'lak narsa topmaganini aytadi. Bu she'rda lirik qahramon dunyo sarvatiga emas, o'ziga atalgan bir ifoda topishga intiladi. U o'ziga xos, samimiy, jigarso'z bo'lgan, o'ziga tegishli bo'lgan bir so'zni, bir tuyg'uni izlaydi. "Sen ketding, ketmoqlik shart bo'lmasa ham..." she'rda lirik qahramon ayriliq azobini, sevgilisining ketishini tasvirlaydi. U sevgilisining qolmoqqa imkoni borligini, orzularning armon bilan yamashganini, lekin bariga ko'z yumganini aytadi. Bu she'rda lirik qahramon dunyoni ulkan izdihomga qiyoslaydi, o'zining bu dunyoda yangi ekanligini, moslasholmayotganini aytadi. U yo'qolishdan qo'rqib, tanho farahdan, habibidan qo'lini tutishni so'raydi. "Ilinj" she'rda lirik qahramon umidga, o'zgarishga intiladi. U shu tunneldan o'tishni, yalanglikka yetishni, yorug'lanib ketishni, ruhini ozod qilishni, g'amdan qutulishni istaydi. Alisher Sabriyning she'rlarida insonning ichki kechinmalari, ruhiy izlanishlari, umid va umidsizlik, sevgi va ayriliq kabi tuyg'ular teran ifodalanadi. She'rlarda hayotning ma'nosi, insonning o'rni, yaxshilik va yomonlik kabi falsafiy masalalar ko'tariladi. She'rlarda metaforalar, o'xshatishlar, simvollar va boshqa tasviriy vositalar keng qo'llaniladi, bu esa ularning badiiy qiymatini oshiradi. She'rlar samimiy, ochiq va ta'sirli yozilgan. Lirik qahramon o'zining his-tuyg'ularini, kechinmalarini o'quvchi bilan baham ko'radi. She'rlarda ko'tarilgan mavzular va g'oyalar umuminsoniy xarakterga ega, shuning uchun ular turli madaniyat vakillari uchun ham tushunarli va qiziqarli bo'lishi mumkin. Alisher Sabriyning she'rlari zamonaviy o'zbek she'riyatida o'ziga xos ovozga ega bo'lgan yosh shoirning ijodiy izlanishlari, ruhiy kechinmalari va falsafiy qarashlarini aks ettiradi. Alisher Sabriy she'riyatida an'ana va zamonaviylikning uyg'unlashuvi o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. U an'anaviy poetik shakllardan foydalangan holda, zamonaviy ruhdagi fikrlarni, kechinmalarni va mavzularni ifodalashga intiladi. Alisher Sabriy she'rlarida mumtoz adabiyotga xos bo'lgan falsafiy mushohadalar, axloqiy pand-nasihatlilar va insoniy qadriyatlarga e'tibor seziladi. U tasavvufiy ruhdagi she'rlarni ham yozadi, bunda insonning ma'naviy kamolotga intilishi, Allohga yaqinlashishga urinishi aks etadi. Alisher Sabriy she'rlarida o'zbek folkloriga xos bo'lgan obrazlar, iboralar va uslubiy xususiyatlar uchraydi. U xalq og'zaki ijodiga xos bo'lgan samimiylik, soddalik va ta'sirchanlikni o'z she'rlarida saqlab qolishga harakat qiladi. Garchi u erkin she'rlar yozsa-da, uning she'rlarida g'azalga xos bo'lgan lirik kayfiyat, ruboiyga xos

² <https://yoshlikjurnali.uz/nazm/qollaring-qolimga-yarashgan-edi>

bo'lgan falsafiy mushohada va tuyuqqa xos bo'lgan o'ynoqi ohang sezilib turadi. Alisher Sabriy she'rlarida zamonaviy jamiyatdagi muammolar, insonning yolg'izligi, shaxs erkinligi, ma'naviy inqiroz kabi mavzular ko'tariladi. U o'z she'rlarida zamonaviy insonning ichki kechinmalarini, ruhiy izlanishlarini va hayotdagi o'rnini topishga intilishini tasvirlaydi. Alisher Sabriy an'anaviy qofiya va vaznlardan voz kechib, o'z fikrlarini erkin va samimiy ifodalashga intiladi. U zamonaviy so'zlashuv tilidan, yangi iboralardan va metaforalardan foydalanadi. Alisher Sabriy poetik shakllar bilan tajriba o'tkazishdan qo'rqmaydi. U turli uslublarni sinab ko'radi, yangi ritm va ohanglarni yaratishga harakat qiladi. Alisher Sabriy she'rlarida modernistik adabiyotga xos bo'lgan sub'ektivizm, ichki monolog, ramziylik unsurlari seziladi. Alisher Sabriy she'rlarida an'anaviy va zamonaviy unsurlar o'zaro uyg'unlashib, yangi bir poetik sintezni hosil qiladi. U mumtoz adabiyot an'alarini saqlab qolgan holda, zamonaviy ruhdagi fikrlarni va kechinmalarni ifodalashga muvaffaq bo'ladi. Uning she'rlari ham an'anaviy, ham zamonaviy o'quvchilar uchun tushunarli va qiziqarli bo'lishi mumkin. U o'z she'rlari orqali o'tmish va kelajak o'rtasida ko'priq qurishga intiladi. Alisher Sabriy she'riyatida an'ana va zamonaviylik o'zaro uyg'unlashib, yangi bir poetik hodisani yaratadi. U an'anaviy merosni hurmat qilgan holda, zamonaviy ruhdagi fikrlarni va kechinmalarni ifodalashga muvaffaq bo'ladi. Uning she'rlari zamonaviy o'zbek she'riyatida o'ziga xos o'ringa ega va o'zbek adabiyotining rivojlanishiga hissa qo'shadi. Shahriyor Shavkat she'riyatida an'ana va zamonaviylik uyg'unlashuvi juda qiziqarli va murakkab ko'rinishda namoyon bo'ladi. U o'z she'rlarida o'tmishga, milliy tarixga, madaniy merosga murojaat qilar ekan, bugungi zamon ruhini, yoshlarning dard-u tashvishlarini, orzu-umidlarini ham aks ettirishga intiladi. Keling, bu uyg'unlikni konkret misollar yordamida ko'rib chiqaylik. Shahriyor Shavkat she'rlarida Amir Temur (Sahifalar she'rida), Alpomish (Sahifalar she'rida), Navoiy bobo (Men afg'on kuyida chayqalganim yo'q she'rida) kabi tarixiy shaxslarning nomlari tilga olinadi. Bu orqali shoir milliy g'ururni, o'tmishdagi buyuklikni eslatib o'tadi. Shoir o'z she'rlarida o'zbek xalqining mehmondo'stligi, saxovatligi, vatanparvarligi kabi qadriyatlarni ulug'laydi. U o'zbek tilining boyligini, go'zalligini namoyish etadi. Shahriyor Shavkat she'rlarida folklorga xos bo'lgan obrazlar, iboralar va uslubiy xususiyatlar uchraydi. "Boychibor" (Sahifalar she'rida), "Manas" (Sen shamol shavqini his etganmisan? she'rida) kabi folklorik obrazlar she'rga o'ziga xos joziba beradi. Garchi shoir erkin she'r uslubida ijod qilsa-da, uning she'rlarida g'azal, ruboiy kabi an'anaviy janrlarga xos bo'lgan ohang, uslubiy xususiyatlar sezilib turadi.

Shahriyor Shavkat o'z she'rlarida Orol muammosi "Suvimni Rog'unga burdim jilmayib she'rida, Sen shamol shavqini his etganmisan? she'rida"³, milliy o'zlikni anglash, global muammolar (Sen shamol shavqini his etganmisan? she'rida) kabi dolzarb mavzularni ko'taradi. Shoir o'z she'rlarida zamonaviy so'zlashuv tilidan, yangi iboralardan, metaforalardan foydalanadi. Bu uning she'rlariga jonlilik, dinamiklik bag'ishlaydi. Shahriyor Shavkat o'z she'rlarida o'zining shaxsiy kechinmalarini, ichki dunyosini, dard-u alamlarini samimiy ifodalaydi. Bu orqali u o'quvchilar bilan yaqinlashadi, ularning qalbida javob topadi.

³ Shaxriyor Shavkat. Nam.She'rlar. _Toshkent: "Akademnashr",2022

Shoir o'z she'rlarida jamiyatdagi illatlarni, adolatsizlikni, yolg'onni, riyokorlikni tanqid qiladi. U o'z fikrlarini ochiq, dadil bayon etadi. Shahriyor Shavkat o'z she'rlari orqali o'tmish va kelajak o'rtasida ko'prik qurishga intiladi. U o'tmishdagi buyuklikni eslab, kelajak sari intilishga, yangi marralarni zabt etishga chaqiradi. Shoir o'z she'rlarida milliy qadriyatlarni ulug'lar ekan, shu bilan birga, umuminsoniy qadriyatlarni ham e'tibordan chetda qoldirmaydi. U sevgi, sadoqat, adolat, insonparvarlik kabi tuyg'ularni kuylaydi. Shahriyor Shavkat an'anaviy va zamonaviy uslublarni mohirona uyg'unlashtirish orqali o'ziga xos poetik uslubni yaratishga muvaffaq bo'lgan. Uning she'rlari o'zining obrazlilik, ta'sirchanligi, samimiyligi va musiqiyligi bilan ajralib turadi. Shahriyor Shavkat she'riyatida an'ana va zamonaviylik uyg'unlashuvi o'zbek adabiyotining rivojlanishiga hissa qo'shmoqda. U o'z she'rlari orqali o'quvchilarni o'z o'tmishini eslashga, bugungi kun haqida o'ylashga va kelajak sari intilishga undaydi. Shu ma'noda, jahon va mumtoz she'riyati an'alarining bevosita davomi bo'lgan bugungi o'zbek yosh shoirlari ijodi poetikasini yaxlit tadqiq qilish zamonaviy adabiyotshunoslikning ehtiyoji va zaruratidir. Dunyo adabiyotshunosligida adabiy turlar ichida eng ko'p o'rganilgan va eng ko'p yoyilgani lirikadir. Lirikaning umumbashariy, ta'sirchanligini oshirib turgan eng asosiy omillardan biri ham inja hissiyotlar, sohir tuyg'ularni o'zida in'ikos etgan kechinmalar hamda ularni pardalab, ramz va timsollarga o'rab tasvirlashda muhim ahamiyat tutgan badiiy ko'chimlardir. Barcha davrlarda kuzatilgani kabi she'riyat yangilanib borish tabiatiga ega. Bu badiiy tafakkur evrilishlarini, ayniqsa, o'zbek milliy she'riyatining munosib davomchilari bo'lmish hozirgi yosh shoirlar lirikasi misolida ham kuzatishimiz mumkin. Tabiiyki, yaratilgan lirik asarlarni yangicha nazariy tamoyillar asosida o'rganish va baholash hamma vaqt ham zamonaviy adabiyotshunoslikning dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolaveradi. Shunga ko'ra adabiyotshunoslik fanidagi umumiy-nazariy xulosalar yosh shoirlar she'riyatidagi lirik kechinma va badiiy ko'chimlar uyg'unligini fundamental tadqiq etishni hech qachon inkor qilmaydi.

Xulosa

Hozirgi o'zbek yoshlar she'riyatida an'ana va zamonaviylikning uyg'unlashuvi o'ziga xos va murakkab jarayondir. Bu jarayon Alisher Sabriy ijodida ham yaqqol namoyon bo'ladi. Shoir o'z she'rlarida mumtoz adabiyot an'alariga sodiq qolgan holda, zamonaviy ruhdagi fikrlarni, kechinmalarni va mavzularni ifodalashga intiladi. U an'anaviy shakllardan, obrazlardan va uslubiy vositalardan foydalangan holda, zamonaviy insonning ichki dunyosini, ruhiy izlanishlarini va jamiyatdagi o'rnini topishga intilishini tasvirlaydi. Alisher Sabriy va Shahriyor Shavkat she'riyati o'zbek adabiyotining rivojlanishiga hissa qo'shadigan yangi va istiqbolli yo'nalishdir

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shahriyor Shavkat. Nam. She'rlar. Toshkent: "Akademnashr", 2022
2. Qur'onov D, Mamajonov Z, Seralieva M. Adabiyotshunoslik lug'ati. -T.: Akademnashr, 2010. -B. 400.
3. Qur'onov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. -Toshkent: Navoiy universiteti, 2018. -B. 480 b.
4. Xojiaxmedova. Mumtoz badiiyat malohati. T.: Sharq nashriyat matbaa, 1999. -B. 240.

5. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=v47kHwYAAAAJ&citation_for_view=v47kHwYAAAAJ:IjCSPb-0Ge4C
6. <https://yoshlikjurnali.uz/nazm/qollaring-qolimga-yarashgan-edi/>